

29 september 2021

Utbildningsdepartementet

Yttrande över En tioårig grundskola– Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (SOU 2021:33)

Läraryrket har fått möjlighet att yttra sig till Utbildningsdepartementet angående utredningen *En tioårig grundskola- införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan* (SOU 2021:33)

Sammanfattning av Läraryrket synpunkter

Det övergripande syftet med utredningens förslag ska enligt direktivet vara att stärka kunskapsresultaten. Sett till detta syfte, leder innehållet i förslagen enbart till ett namnbyte på förskoleklass och inte till en genomgripande förändring genom förstärkta insatser i grundskolans ramverk.

Läraryrket vänder sig starkt emot utredningens förslag att ta bort förskollärares behörighet att undervisa sexåringar.

Att lagstifta om rätt till särskilt stöd och modersmålsundervisning som utredningen föreslår ska ingå i den nya årskurs 1, skulle kunna regleras i dagens förskoleklass, eftersom den ändå omfattas av skolplikten för sexåringar.

Läraryrket befarar sämre förutsättningar för elever att nå målen då organisationen för den föreslagna årskurs 1 kan komma att bli helt likt grundskolan med helklassundervisning, färre förskollärare med förskolepedagogisk kompetens och endast 3 timmars undervisning per dag.

Läraryrket ställer sig mycket frågande till varför fritidshemmets betydelse för eleverna inte alls behandlas i någon större utsträckning i utredningen. Detta behöver kompletteras och förslagen i den befintliga utredningen om fritidshem verkställas.

Läraryrket befarar sammantaget att högre krav utan resursförstärkningar kan medföra större svårigheter för eleverna att nå målen.

Utredningen i korthet

Utredningens uppdrag har varit att föreslå hur en tioårig grundskola, en tioårig grundsärskola, en elvaårig specialskola och en sjuårig sameskola kan införas genom att förskoleklassen görs om till en ny årskurs 1. Det övergripande syftet med utredningens förslag ska enligt direktivet vara att stärka kunskapsresultaten. Detta genom att eleverna

29 september 2021

ges mer undervisning utifrån grundskolans kursplaner inom den regel- och kompetensmässiga struktur som grundskolan har.

Utredningen föreslår bland annat att:

Förskoleklassen upphör som egen skolform och att grundskolan och motsvarande skolformer utökas med ett år genom en ny första årskurs. Därmed blir grundskolan tioårig, grundsärskolan tioårig, specialsolan elvaårig och sameskolan sjuårig.

Den garanterade undervisningstiden ska utökas med 534 timmar i grundskolan och motsvande skolformer, vilket motsvarar tre timmar undervisning per skoldag i nya årskurs 1.

De bestämmelser som gäller för behörighet att undervisa i grundskolans årskurs 1–3 ska gälla för behörighet att undervisa i grundskolans nya årskurs 1–4.

En förskollärare som har en anställning i förskoleklassen senast den 30 juni 2026 och som enligt gällande bestämmelser är behörig att undervisa i förskoleklassen ska vara behörig att undervisa i nya årskurs 1 i grundskolan och sameskolan under en övergångsperiod om fem år. I grundsärskolan omfattar övergångsperioden åtta år.

Skolverket ska ges i uppdrag att i samverkan med lärosäten erbjuda den fortbildning som ska ge förskollärare, som har minst fem års erfarenhet av arbete i förskoleklassen eller nya årskurs 1, behörighet i årskurs 1 och 2. Utbildningen bör omfatta 30 högskolepoäng.

Utredningen förordar en nationellt samlad implementering som utgår från ett ikraftträdande den 1 augusti 2024, och att de nya bestämmelserna ska tillämpas för utbildning som påbörjas från och med höstterminen 2026.

Läraryrketets synpunkter

Det övergripande syftet med utredningens förslag ska enligt direktivet vara att stärka kunskapsresultaten. Detta syfte ska uppnås genom ”att eleverna ges mer undervisning utifrån grundskolans kursplaner inom den regel- och kompetensmässiga struktur som grundskolan har.” Sett till detta syfte, leder innehållet i förslagen enbart till ett namnbyte på förskoleklass och inte till en genomgripande förändring genom förstärkta insatser i grundskolans ramverk. Läraryrketet framhåller som tidigare, att det vore mycket mer verkningsfullt att ge förskoleklassens ramverk och syfte ett betydande tillskott av resurser i form av tid och praktiska förutsättningar. Genom detta skulle denna utrednings syfte uppnå betydligt mer realistiska förutsättningar att uppfyllas.

Den största förändringen bland förslagen om en tioårig grundskola är att slå fast att tusentals förskollärare med mångårig erfarenhet, kompetens och behörighet att undervisa sexåringar, helt plötsligt ska anses vara obehöriga. Förändringen är att dessa förskollärare fräntas sin legitimitet och behörighet rakt av. Läraryrketet vänder sig starkt emot denna hållning och slutsats rörande denna erfarna och kompetenta yrkesgrupp, som istället borde lovordas och uppmärksammas för den verksamhet de bedrivit i förskoleklass där eleverna fått utvecklas både socialt och kunskapsmässigt.

29 september 2021

Bibehålla intentionen med förskoleklassen

Utredningen framhåller att det är viktigt att bibehålla den intention som låg bakom inrättandet av förskoleklassen, d v s *”att undervisningen i förskoleklassen ska kännetecknas av en kombination av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik, i syfte att stimulera barnens utveckling och lärande.”*

”Utredningen bedömer att det är av stor betydelse att de arbetssätt och den pedagogik som präglat förskoleklassen sedan den bildades 1998 också har sin givna plats i nya årskurs 1. Utbildningen i nya årskurs 1 bör därmed integrera förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik.”

Detta återkommer i utredningen som en mycket väsentlig del av innebörden i förslagen, vilket föranleder Läraryrket att ifrågasätta den egentliga innebörden i reformen. Vad är egentligen skillnaden i innehåll för eleverna i den nuvarande förskoleklassen och i den föreslagna årskurs 1, då vikten vid förskoleklassens innehåll framhålls som avgörande?

Att lagstifta om rätt till särskilt stöd och modersmålsundervisning som utredningen föreslår ska ingå i den nya årskurs 1, skulle kunna regleras i dagens förskoleklass, eftersom den ändå omfattas av skolplikten för sexåringar. Detta gäller även förslaget om särskola från 6 år, vilket också kunnat genomföras genom att lägga förskoleklassen i grundsärskolan. Detta skulle liksom liggande förslag, medföra en kontinuitet för de elever som i nuläget behöver byta från förskoleklass till grundsärskola efter ett år.

Tidiga insatser

Utredningen visar på forskning som slår fast vikten av tidiga insatser för elevernas kunskapsutveckling. Läraryrket har undersökt om den så kallade Läsa- Skriva-Räkna-garantin, som just ska garantera att insatser sätts in tidigt i förskoleklass, visar på att elever i förskoleklass inte alls har fått det i någon högre utsträckning. En övervägande majoritet av lärare och förskollärare i förskoleklass anger att deras elever inte har fått de insatser de behöver, trots att den kartläggning de genomfört slagit fast att eleverna behöver betydande insatser för sin kunskapsutveckling. Denna kartläggning och övriga delar i garantin föreslås kvarstå, vilket blir ord på papper om inte konkreta resursförstärkningar också tillförs.

Undervisningstid

Undervisningstiden i den nya årskurs 1 föreslås öka med 9 h på ett läsår. Det ger sammantaget 3h undervisning/skoldag. Det är färre timmar undervisning, än många förskoleklasser har i nuläget. Läraryrket befarar att förväntningarna på vad den nya årskurs 1 ska vara, kunskapskravet i svenska och matematik som föreslås till åk 2, uppfattningen om att det sätts in tidiga insatser direkt när eleven behöver, sammantaget kommer medföra att kraven på lärarna och förskollärarna kommer att öka. Däremot kommer tid och resurser för att motsvara kraven inte att göra det.

Ökade krav men mindre resurser

Det står också i utredningen att *”Ur samhällsekonomisk synpunkt innebär reformen en ambitionshöjning i det obligatoriska skolväsendet.”* Men i och med att det inte är så genomgripande förändringar gentemot den obligatoriska förskoleklassen, föreslås inte att tillskjuta några omfattande ekonomiska resurser. Läraryrket menar att detta är ännu

29 september 2021

ett uttryck för att förslagen och förändringarna i sig inte är så mycket mer än ett namnbyte som ökar läraryrket. Men sammantaget kan konsekvenserna att just den tänkta ambitionshöjningen, förväntningarna utifrån att förändringen genom att döpa om förskoleklassen till åk 1, istället medföra motsatt effekt. Högre krav utan resursförstärkningar kan medföra större svårigheter för eleverna att nå målen. Att man dessutom endast föreslås ha 3 timmar undervisning per dag som krav och ersättning för, kan innebära en anledning till en besparingsåtgärd även i timmar.

I vissa fall kan förutsättningarna även komma att försämrats genom att arbetsgivarna nu kommer att utforma och organisera den nya åk 1 som en mer regelrätt klasstruktur med helklassundervisning och låg personaltäthet. Läraryrket har även i sina undersökningar konstaterat att grupp/klasstorlekar har ökat och lågstadielklasser kan bestå av över 30 elever med en ensam klasslärare. Förändringen från förskoleklass till årskurs 1 kan därför ses som en befogad anledning att just organisera utifrån skolans utformning i lågstadiet.

Behörighet

En annan farhåga, utifrån förslaget att förskollärare inte längre anses behöriga att undervisa sexåringar, är att arbetsgivare enbart kommer att efterfråga grundskollärare framöver för nya anställningar/omorganisationer i lågstadiet. Detta kan också komma att innebära hinder för att bibehålla och tillvarata den nödvändiga förskolepedagogiken för att undervisningen ska fungera på allra bästa sätt för sexåringarna. I den forskningsöversikt som bifogas utredningen påpekas att:

”De positiva effekterna av barns förskoleutbildning riskerar dock att planas ut i grundskolan om inte undervisningen tydligt kopplas till undervisningen i förskolan.”¹

Detta befarar Läraryrket kan innebära att istället för en gynnad kunskapsutveckling av att ta bort förskoleklassen som sådan, kommer det istället ge motsatt effekt. Finns inte förskollärarens kompetens i just kopplingen mellan undervisningen i förskolan och skolan och i förskolepedagogiken, kan kunskapsutvecklingen istället försvåras. Utredningen föreslår att lärare som ska arbeta i den nya årskurs 1 ska kunna gå ett Förskolepedagogiskt lyft, men det är inte tvingande eller obligatoriskt för att anses fortsatt behörig. Läraryrket tror inte att detta kommer vara något som prioriteras av arbetsgivare, utan fokus kommer att vara att göra den nya årskurs 1 mer lik ”vanlig skola” istället.

Utredningen föreslår en i tid ovanligt ”generös” övergångsperiod till 2031 för förskollärare att skaffa sig behörighet. Det är positivt sett till den individuella förskolläraren som närmar sig pension. Men det kan generellt också ses som ett tecken på att förskollärarna egentligen ses som fullt kapabla och kompetenta redan, men att uppfattningen att kraven ökar ska motsvaras av någon slags fortbildning.

¹ Sid. 593, SOU 2021:33.

29 september 2021

Läraryrket motsätter sig givetvis inte rätten till och tiden för kontinuerlig kompetensutveckling för vare sig förskollärare eller lärare, men att det är underkännandet av nuvarande kompetens och indragning av legitimation som vi ställer oss starkt kritiska till.

Övergångar

Utredningen framhåller vikten av att genomföra övergången mellan förskola och den nya årskurs 1 så bra som möjligt. Övergångar är inskrivet i styrdokumentet och något som framhålls som viktigt. Utredningen föreslår övergångsaktiviteter, besök på skolan och att *"information om barnet överlämnas så att fortsatt undervisning kan anpassas utifrån barnets förutsättningar och behov, så att undervisningen i skolan tar vid där den tidigare utbildningen slutar."*

Läraryrket vill framhålla att detta i sig leder till ibland orimligt ställda krav och förväntningar på både förskolor och skolor. I större städer kan en grundskola ta emot elever från långt över 50 förskolor. Att ordna aktiviteter, besök och se till att varje barns undervisning tar vid där just hans förskola slutat, är inte praktiskt möjligt. Men förväntningarna på övergångar kommer att öka när femåringar ska börja direkt i grundskolans struktur och detta kommer kräva mycket tid för övergångar, inskolning, övning på rutiner m.m. Det man då förväntas "hinna med" och uppnå under den nya årskurs 1 på bara 3 timmars undervisning per dag, kan därför bli svårare.

Fritidshem

En stor del av förskollärarna i förskoleklass arbetar också i fritidshemmet och en övervägande majoritet av eleverna i förskoleklass tillbringar återstående tid av dagen i fritidshemmet. Läraryrket ställer sig därför mycket frågande till att utredningen inte alls diskuterar fritidshemmets betydelse och innehåll, så att förutsättningar finns för att eleven utvecklas fullt ut hela skoldagen.

Förslaget om en tioårig grundskola behöver därför i en mycket större utsträckning analysera hur förutsättningarna i fritidshemmen förändras av utredningens förslag. Läraryrket har dessutom återkommande krävt att förslagen i fritidshemsutredningen genomförs för att säkra kvaliteten i undervisningen genom bl.a. mindre undervisningsgrupper och fler behöriga lärare. Läraryrket vill därför att förslagen i utredningen om fritidshemmet skyndsamt blir verklighet.

Läraryrket

Johanna Jaara Åstrand
Ordförande

Lisa Heino
Utredare